

GELECEĞİ TAHMİN ETMENİN ESKİ YOLLARI

Batıl İnanç ve Bilim

*Prof.Dr. Adil Denizli
Arş.Gör. Sinan Akgöl
Hacettepe Üni.Kimya Böl.*

Eski insanlar, iç organların söylediği hikayelerle büyülenirdi. Hayvanların otopsipleri, çevrenin sağlığını analiz etmek ve geleceği tahmin etmek için kullanılırdı ve bilime "extispicy" denilirdi. Bu ilginç ve karmaşık kehanet sistemleri nasıl gelişmişti?

Eski Yunan ve Roma uygarlığı denince, aklımıza Plato, Aristo ve diğer büyük klasik filozoflar gelir. Aklın üstünlüğünü ve mantığın yönetimini düşünürüz hemen... Bu arada kehanet aklımıza hiç gelmez, fakat kehanet klasik hayatın önemli bir parçasıydı ve her gün uygulanırdı. Kehanet/Falcılık yoluyla tanrıların danışılmadan, devlet kararları örneğin bir ülkeye savaş ilan etmek gibi, verilmezdi. Socrates, Delhi'deki bir

kahine danıştırdı. Daha sıradan ölümler ise, maddi yatırımdan evliliğe kadar tüm bireysel konularda kehanetten yararlanırlardı. Asur, Babil, Yunanistan ve Roma'da kullanılan en ünlü kehanet sistemi astrolojidir, fakat astrolojiyle insanların tanışması daha geç dönemlere rastlar. Astrolojiden çok daha eski ve etkili olan diğer bir yöntem "extispicy", yani hayvanların iç organlarını inceleyerek kehanette bulunma yöntemiydi. Kendisi de Roma'da resmen kahin olan Cicero, "On Divination (Kehanet üstüne)" isimli kitabında, bütün Etrürya ulusunun, iç organlarla kehanet konusuyla kafalarını bozduklarını söylemiştir. Bu amaç için genellikle kuzular kurban edilmiştir, fakat özellikle Roma'da sığırlar da kurban edilmekteydi.

Extispicy'nin geçmişi taş devrine kadar gider. Bu yöntemin kullanıldığı coğrafik alanın genişliği ve binlerce yıl sürekli kullanılmış olması, şu ana kadar kullanılan kehanet yöntemlerinin en başta geleni olmasını sağlamıştır. Extispicy'nin çeşitli versiyonları, günümüzde de, Afrika'da, Yeni Gined'e ve başka yerlerdeki kabile topluluklarında hala görülmektedir.

Kehanet için kullanılan belli başlı iki organ, kar-

aciğer ve bağırsaklardı. Yeni kesilmiş bir kuzunun karaciğeri bir ayna görevi görür. Bu yüzden eski insanların, karaciğerinin görevinin, tannların bize yolladığı kutsal ışınları yansıtmak olduğuna inanması pek de şaşırtıcı değildir. Kalbin değil de karaciğerin, ruhun bulunduğu yer olduğu düşünülürdü.

Tannların gelecekte haber verme yeteneğine sahip olduğu düşünülürdü için, kutsal ışınların da gelecekle ilgili bilgi verdiğine inanılırdı. Eski insanların inancına göre, kurban edilen hayvanın karaciğeri dikkatle incelendiğinde, hayvan kurban edilmeden önce karaciğerin üzerine yansıtılmış olan kutsal ışınların gelecekle ilgili bilgiler taşıdığı görülebilirdi.

Analiz etme işi oldukça karmaşıktı. Örneğin, Babililer, kuzu ciğerini 55 ayrı bölgeye ayırırdı. Her bir bölgedeki izler (işaretler), gelecekle ilgili bilgiler verirdi.

Yunanlılar karaciğeri incelerken, yanıkların ya da çıkıntılarının varlığı ya da yokluğu gibi daha az incelikli bir yöntem kullanırdı ve daha genel göstergelere bakarlardı. En önemli gösterge, günümüzde Yahudi Kosher kasaplarının "baş", "lob" ya da "parmak" diye adlandırdığı bölgeydi. Julius Caesar ve Büyük

İskender ölmeden önce yapılan kehanet incelemelerinde, incelenen karaciğerlerde "baş" kısmının olmadığı söylenmektedir. Anatomide "processus pyramidalis" ismi verilen, dört tane üçgen yüzü olan şekil, Pitagora ve Platon'a inanana göre, ateş elementinin partiküllerini temsil etmekteydi ve nümerolojile önemli bağlantısı vardı.

Bağırsakların incelenmesi sonucunda da bir takım mistik veriler elde edilmekteydi. Kuzu bağırsakları düz olarak bir yere yatırıldığında, labirent gibi karmaşık spiral bir şekil alır. Bu şekil, binlerce yıldır taşlar ve kil üzerine kutsal bir sembol olarak işlenmiştir. Gezegenlerin yörünge hareketleriyle, bu spiral şekil arasındaki bağlantı, ilk kez M.S. 5.yy'da Martianus Capella'nın yazılarında ortaya konmuştur. Etrüyalılar da, bağırsakların şekliyle gezegenlerin hareketleri arasında bir bağlantı kurmuşlardır. Piacenza'da bulunan bir Etrürya bronz karaciğer modeli üzerinde, gezegenlerle ilgili bilgiler saptanmıştır.

Etrüyalılar, gökyüzünü 16 bölgeye ayırmışlardı. Bu 16 bölge 16 kare ya da dikdörtgen olarak, bronz karaciğer modelinin üzerinde görülmektedir. Her bir bölge bir Etrürya tannının adını taşımaktadır. Orta bölgeye yakın bir yerde görülen uzun konik şekil, safra kesesini temsil etmektedir ve bu koninin üzerinde "Nenth" kelimesi yazılıdır. Bu kelime, Etrürya su tannının ismidir ve Poseidon ve Neptünün karşılığıdır.

Pliny'nin yazılarına göre, imparator Augustus M.Ö. 21 yılında Mark Antony ile Actium'da yaptığı ünlü deniz savaşını kazandığı gün yapılan kehanette, kesilen hayvanın iki tane safra kesesi olduğu görülmüştü. Yine Pliny'nin dediğine göre, bu çok normaldi, çünkü safra kesesi deniz tannının gücünü temsil etmekteydi ve bir deniz savaşında deniz tannının yetkisi altındaydı. İç organlarda bulunan bu işaret, Augustus'un kazancasını gösteren bir gösterge olarak kabul edilmişti.

Etrüyalılara ait bronz karaciğer 40 farklı bölgeye ayrılmıştı ve her bir bölgenin kendine özgü bir önemi vardı. Babililerin, Etrüyalılardan 2000 yıl önce belirlediği bölgeler ise 15 tane daha fazlaydı. Etrüyalılar bronz karaciğer modelinin incelenmesi sonucunda, Etrürya sisteminin doğudan geldiği, özünde Babil sistemine benzediği ve Yunanlılarla hiç bir bağlantısı olmadığı saptanmıştır.

Romalıların kehanet sistemleri, Etrüyalılardan gelmiştir ve uzun bir süre, Tuscany'li Etrüyalılar Roma'da kahin olarak çalışmışlardır.

"Filoloji ve Merkür'ün evliliği (Marriage of Philology and Mercury)" kitabında Martianus Capella'nın, Etrürya astronomisi ve kehanet sistemleri üzerine verdiği bilgiler, bronz karaciğeri yorumlamamıza imkan tanır. Capella, ayrıca spiral kolonun kozmik sembol olarak anlamını da tanımlar. Kuzu kolonları, insan vücudundaki kolonlardan daha

karmaşıktır. Kuzudaki kolon, halkalar şeklinde merkeze doğru iner, geriye döner ve yine halkalar şeklinde merkezden uzaklaşarak yukarı doğru çıkar. Yerküreden görünen gezegen hareketleri de, özellikle merkürün hareketleri, önce ileri doğru sonra geriye ve tekrar ileriye doğrudur. Bu hareketler bir yıldız haritasına çizilirse, spirallere benzerler. Eski insanlar bu iki şekli bağlantılı olarak düşünmüşlerdir.

Martianus'un tanımında, kurban edilen hayvanların bağırsakları, tıpkı 7 gezegenin yörüngeleri gibi, ortak merkezli 7 uzantı olarak gösterilmiştir. Bu teorisile Martianus, eski geleneksel kehanet teorisini destekliyordu. Aslında böyle söyleyerek kendi astronomi teorisine çelişiyordu, çünkü Martianus'un kendi fikrine göre, Merkür ve Venüs Güneşin çevresinde döndüyordu. Martianus "nehirleri" oluşturan öğeleri şöyle tanımlıyordu: "İçinde süt gibi bir şey (...) üçüncüsü sülfürdü..." Spiral kolon kesilip açıldığında, gerçekten de her bir spiral renk ve madde olarak birbirlerinden çok farklıdır, tıpkı Martianus'un tanımladığı gibi...

Tipik olarak spiral kolon 7 halkadan oluşur, bu eskilerin gezegenleriyle uyum gösterir. Martianus en dıştaki spiral halkayı "son derece soğuk ve yavaş" olarak tanımlarken aynı zamanda Satürn gezegenini de tanımlıyordu, Çünkü Satürn'ün yörüngesini tamamlaması oldukça uzun bir zaman alıyordu. En içteki halka için kullanılan betimleme

Merkür gezegeni içinde geçerliydi, "çok hızlı bir şekilde hareket eden, sıklıkla durup geriye doğru hareket eden"...

Merkür gezegeninin geriye giden hareketleri ile bağırsak spiralinin geriye dönen şekli arasında ilk ilintiyi kuran (M.Ö. 2750) Sümerliler, Huwawa maskelerini de kıvrılan bağırsakların şekline dayandırmışlardır.

Bağırsaklara bakılarak kehanette bulunulurken, spiralin herhangi bir kavisinde bağırsak iltihabı olup olmadığı incelenirdi. Bu kavisler iltihaplandığında, rengi beyazlar ve çevresindeki yağ tabakasının rengini alır, böylece gözle görünmez hale gelir. Kavisler sayılırken, rengi beyazlayan bu tür kavis dikkate alınmazdı. Bu yüzden çıkan sayı çift değil, tek olurdu. Bunun anlamı, kötü şans. İç organlar, hiç beklenmeyen bazı gerçekleri gün ışığına çıkarır. Gayet sağlıklı görünen hayvanların bağırsak ve karaciğerleri incelendiğinde, aslında hastalık taşıdıkları ortaya çıkabilir. Extispicy yöntemiyle açığa çıkanlar bu hastalıklar ve bunların taşıdığı uğursuz bir takım işaretler, genellikle çevrenin sağlıksız olmasından kaynaklanmaktaydı. Göçebe topluluklar, çok erken çağlarda bile, bu tür ipuçlarını kullanarak daha sağlıklı yerlere göç ederlerdi. Hayvan otopsi, çevrenin nasıl olduğunu anlamak ve nerede yaşanacağına karar vermek için kullanılan bir yöntemdi. Gelecekle ilgili kehanette bulunmak için iç organların kullanılması belki bilimsel olmayabilir. Fakat bu yöntemin

çevrenin niteliğini anlamak için kullanılması oldukça bilimseldir. Bu yöntemin kehanet amacıyla da kullanılması belki yanlış yönlendirilen bir hareketti, fakat yine de bize, böyle bir olgunun nasıl ortaya çıktığıyla ilgili bilgiler vermektedir.

İç organlarla yapılan kehanet, bilim ve batıl inancın tuhaf bir karışımıydı. Bir taraftan, oldukça ileri düzeyde bir anatomi bilgisi gerektiriyordu, ama öte yandan bu bilgi mantık dışı bir yorum için kullanılmaktaydı. Bu durum, sadece bilginin varlığının ne kadar tehlikeli olabileceğini göstermektedir. Makul bir şekilde kullanılmazsa, bilgi tek başına hiç bir işe yaramaz. Eğer bilgi, sadece kutsal ışınlar, cennetten bize bakan tanrılar ve beceriksizce ilinti kurulan bir sebep-sonuç ilişkisiyle yorumlanırsa, karacığerler ve bağırsaklar hakkındaki her ayrıntıyı bilmenin hiç bir anlamı yoktur.

İç organlarla kehanet (Extispicy yöntemi), o zamanın Freudcu yaklaşımı olarak görülebilir. Bir kaç yerleşik gerçekle, yanlış doktrinlere dayanan bilimsi (yarım yamalak) bir düşünceyi birleştirilmesiyle oluşan bir doktrin olarak tanımlanabilir. Aynı şekilde, Freudcu düşüncede de, cinsellikle çocukluk deneyimlerinin önemli olduğu gerçeği, Oedipus Kompleksi gibi yanlış doktrinlerle bir arada bulunmaktaydı.

Günümüzde de, çok fazla sayıda insan tarafından kabul edildiği için saygı gören fakat kanıtlanamayan "bilimsel" teorilerden muaf değiliz. En popüler örnekler olarak, Kuantumun Kopenhag yorumuyla, Kozmolojide "Big-Bang Teorisi" verilebilir. Hiç birinin doğru olduğunu kanıtlayamayız. Ama sadece bir çok kişi inandığı için, mevcut inanış bunların doğru olduğudur. Moda akımları ya da toplumun mantıksız ön yargıları yüzünden, en az bu iki teori kadar kabul görebilecek başka teoriler kenara iletilebilmektedir. Extispicy, bu olgunun tarihi bir örneğidir. Gerçeğin hayalle karışımının diğer ilginç bir örneği de, Minos zamanından (M.Ö. 1500 civarı) Yunan uygarlığının sonuna dek süren, Delphi ve bazı Yunan kehanet merkezlerinden yapılan kehanet bildirileri idi. Söylentiye göre, kadın kahinler, gökyüzünden (cennetten), tanrı Apollo'dan ya da belki yer küredeki bir yarıktan kendilerine gönderilen ilahi güç ile mest olup, kendilerinden geçerlerdi.

Yüzyılın başında Delphi'de kazı yapan Fransızlar, Apollo Tapınağının altındaki kayalarla temellere kadar ulaşmışlar, fakat hikayede

söylendiği gibi bir yarık bulamamışlardır. Hikayede ısrarla kadın kahinin, yeryüzünün derinliklerinden gelen güçlü kokuyu soluduğu vurgulanmaktaydı (Bu derinliklerde canavar Phyton'un cesedinin çürümekte olduğu söylenmiştir). Şimdi biliyoruz ki, bu hikaye, tapınağın çevresindeki tuhaf kokunun gerçek nedenini saklamak için uydurulmuştur.

Kadın kahinlerin sık sık delirme noktasına geldiği ve anlaşılmaz kehanetlerde bulunduğu, bunları dinleyen yazmanların not aldığı ve bu saçmalıklardan mükemmel dizelere döktüğü bir gerçektir. Ayrıca, Delphi'nin tarihinde bazı dönemlerde, çalışanların bu kehanetlerin kutsal kaynaklı olduğuna inandığı da bilinen bir gerçektir. Fakat, kokulu buhar hakkındaki hikaye, kehanet merkezlerinde çevrenin dinsel hilenin çok ince düşünülmüş bir parçasıydı. Bu hile, altında önemli bir gerçeği saklıyordu.

Bu koku, gerçekte, uyuşturucu bitkilerin ve reçinelerin yanması sonucu ortaya çıkan bir kokuydu. Kadın kahinleri mest (sarhoş) eden de işte bu bitkilereydi. Kullanılan bitkiler oldukça zehirliydi, içlerinde ban otu (hyoscyamus), kara çöplüme, ak çöplüme ve datura gibi bitkiler vardı. Kedi otunun da uykuyu getirmek için kullanılmış olduğu tahmin edilmektedir. Bu bitkinin korkunç kokusuna alışkın olanların da bildiği gibi, tıpkı çürüten ceset gibi kokmaktadır. Eski Girit'te yaşayan Minosluların, dini törenler sırasında afyon içtikleri bilinmektedir. Ama eski Yunanlıların bu uyuşturucu repertuarını genişleterek, türlü zehirli, zihin baltacı halüsinasyona neden olan maddeleri de dahil ettikleri bir gerçektir. Orta çağlarda bu gelenek cadılar tarafından sürdürülmüştür. Cadılar, ban otu afyon karışımı bir merhemi vücutlarına sürerek çeşitli halüsinasyonlar görürlerdi. Bu ilaç reçetesi, Engizisyon mahkemesinin kayıtlarında da bulunabilir.

Burada da yine, ayrıntılı bilgilerin (halüsinasyona neden olan ilaçlar konusunda) mantık dışı bir takım amaçlar için kullanılmasına tanık olmaktayız. Tabii ki bu bitkiler, eski çağlarda ilaç yapımında ve deliliğin tedavisinde de kullanılmıştır. Fakat, daha başka amaçlarla kullanılmaları, bilimin nasıl batıl inancın hizmetinde kullanılabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Kaynak: Odyssey •